ev tekstili

EV TEKSTİLCİLERİ DERNEĞİ YAYIN ORGANIDIR

YIL 7 SAYI 26 | TİCARETTE İLKE DOĞRULUKTUR | AĞUSTOS 2000

İçindekiler

Ağustos 2000

3 **Farklılığı Yakalayabilmek**
Haşim Büyükbalcı

7 **Güzelliklere**
Hasan Basri Özbakır

10 **Çıraklıktan Sanayiciliğe:**
Röportaj: Turgut Aydın

18 **Atlas Kumaşlar**
Yrd. Doç. Sibel Arık

22 **Tekstilin Mutfaktaki Yeri**

30 **Marka Hakkı İhlalinde Delil Tespiti**
Dr. Mevci Ergün

32 **Tekstil Sanatları Alanında İnsan Değerlendirmesi**
Prof. Dr. Aydın Uğurlu

37 **TL Ne kadar Değerlenir?**
Tuğrul Belli

38 **El Emeği Göz Nuru Yorgancılık**
Selim Tümör

42 **Van Yöresinin El Sanatları**
Öğr. Gör. Dr. Hakan Çiloğlu

48 **Satışta Temel Davranışlar**
Prof. Dr. İlhan Erdoğan

56 **DTÖ Kapısı Çin'e Açılıyor**

58 **Çin Gerçeği**
Şevket Sürek

62 **6. Ev Tekstili Fuarı'nın Ardından**

66 **Serbest Bölge Nedir, Ülkemize Ne Faydası Var?**
Mehmet Ali Gölcüklü

68 **Avrupa Birliği-Türkiye İlişkilerinin Gelişim Süreci ve Bugün**
Selim Tüm

70 **AB'ye Kambur Değil, Ortak Olmak İstiyoruz.**

72 **Çalışmayalım, Tatil Yapalım**
Erhan Işıl

74 **Eurocoton'a Resmen Üye Olduk**

75 **Tekstil ve Türkiye**
Av. Hüdaverdi Aksen

76 **Şirince**

78 **Euro 2000'in Ardından**
Ömer Üründül

79 **Kaybettiklerimiz**

SAHİBİ
Ev Tekstilcileri Derneği adına
H. Basri Özbakır

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Haşim Büyükbalcı

EDİTÖR
Haşim Büyükbalcı

BASIN KOMİTESİ
BAŞKAN
Haşim Büyükbalcı

ÜYELER
Bülent Seval
Etem Yazıcıoğlu
Ersin Erdebil

TASARIM - BASKI
Paymaş Matbaacılık
Tel : (0212) 637 71 98-99

Ev Tekstilcileri Derneği

ADRES
Aşirefendi Cad. No: 89
Faal Han Kat: 2/201-202
Sultanhamam-İstanbul

Tel : (0212) 527 15 67 / 513 82 14
Fax : (0212) 511 92 55
Web : http:turkiyehometexasso.com
e mail : trevteks@turkiyehometexasso.com

- Dergimizde yayınlanan yazıların sorumluluğu yazarına aittir, dergiyi ilzam etmez. Gönderilen yazılar yayınlansın, yayınlanmasın iade edilmez.
- Yazı ve haberler kaynak belirtmek şartıyla kullanılabilir.
- Dergi 3 ayda bir yayınlanır ve **ücretsiz dağıtılır**.
- Ev Tekstili Dergisi, **Ev Tekstilcileri Derneği'nin yayın organıdır**.
- Bu sayı 10.000 adet basılmıştır.

Van Yöresinin El Sanatları

Öğr .Gör. Dr. Hakan ÇİLOĞLU
Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi
Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü

Ülkemizin batıdan doğuya,kuzeyden güneye her bölgesi, sahip olduğu doğal zenginlikler ve yerleşim için uygun coğrafi koşullarıyla, tarihi derinliklerden itibaren pek çok uygarlığa mekan olmuştur. Bu nedenle ülkemizin her köşesi, geçmiş uygarlıkların izlerini bünyesinde barındıran görkemli bir açık hava müzesidir.

Doğu Anadolu bölgesinde M.Ö. 5000[1] yıllarından günümüze, geçmiş uygarlıklardan kalan kültür hazineleri, sosyal ve kültürel yapısıyla Van yöresi, "Doğunun incisi" tanımlamasını hak etmektedir.

Türkiye'nin 3.764 km²'lik yüzölçümü olan Van Gölü[2] ile aynı adı alan Van,19.069 km²'lik yüzölçümüyle ülke topraklarının % 2,5'ini kaplar[3] Van'ın kuzeyinde Ağrı, doğuda İran,güneyde Siirt,Şırnak ve Hakkari, batıda Bitlis'in bir bölümü ve Van gölü yer alır.

Van'ın simgesi olan Van kedisi

Van Gölü'nde bulunan Akdamar Adası içindeki Akdamar Kilisesi (Bizans dönemi)

Van ili, Merkez, Bahçesaray, Başkale, Çaldıran, Çatak, Edremit, Erciş, Gevaş, Gürpınar, Muradiye, Özalp ve Saray olarak 11 ilçeden oluşur.

1997 sayımlarına göre Van'ın nüfusu 762.719'dur ve Türkiye nüfusunun % 1,2'sini , Doğu Anadolu bölgesinin ise, % 13,6'sını oluşturur.[4]

İl topraklarının yeryüzü şekillerine göre dağılımında ağırlıklı olarak dağlar yer alır ki, bu durum tüm il alanının % 53.4'ü demektir.[5]

Topraklarının dağlık, denizden uzak ve ulaşımın kısıtlı olması,batıya göre kıyaslandığında yörenin ekonomik yönden gelişimini engellemiştir.

Yörede karasal iklim egemendir. Ancak, göl kıyıları iç kesimlere nazaran daha ılımandır. Van Gölü kıyıları plaj niteliğindedir. Bu nedenle yaz aylarında yöre halkı ve yöreye gelen turistler göle girmektedirler.

Yörenin geçmiş tarihine göre Van'ın eski adı, M.Ö. 858 tarihinde kurulan Urartu Krallığı'nın, 300 yıllık başkenti Tuşpa'dır.[6] Asur kaynaklarında ise Turuşpa olarak geçer. Tuşpa adı, Urartu tanrı inançlarındaki tanrıça Tuşpuea ile bağlantılıdır.[7] Asur kaynaklarına göre, M.Ö. 13.yüzyılda merkezi Van gölünün doğusu olan bölgeye Uruadri ve Nairi ülkeleri denmekteydi.[8] Bu ülkeler, Asur tehlikesine karşı[9] M.Ö. 9. Yüzyılda Uruadri adı altında birleşmişlerdir ve halkına Urartu denmiştir.[10]

Günümüzdeki Van adı ise, Urartuluların kendilerini tanımladığı Biane-Bianili ya da Viane ile bağlantılıdır.[11]

Van yöresinde, geçim kaynakları bakımından hayvancılığa bağlı sanayi ve turizm olarak iki faktörün öne çıktığı görülmektedir. Ancak, Van halkının gönlünde turizm yatmaktadır. Bu nedenle Van'ın dışarıya tanıtımı için belirlenen turizm hedeflerinin, Van ekonomisine katkısı ve bu yöndeki proje çalışmaları, Van halkı için önem oluşturmaktadır.

Yörede yaptığım üç ayrı zamandaki araştırmalara göre, bence Van turizminin gelişimini sağlayan en büyük etken,doğal ve kültürel yapıdan önemli olarak halkın oldukça misafirperver, yöreye gelen yabancılara karşı sıcak yakla-

şımlı ve dürüst olmalarıdır. Öyle ki; bir eve misafir olunduğunda ev halkı seferber olur. İmkanları dahilinde yapılan ikramların ve misafirin rahatlığı için gayretin sonu gelmez.

Van yöresi turizminde özellikle Urartu, Bizans, Selçuklu ve Osmanlılardan kalma mimari yapılar birlikte sergilenerek, geçmiş kültürlerden örnekler olarak yöreye çok seslilik kazandırmaktadır. Urartululardan kalma yüksek tepe üzerindeki Van Kalesi, Van Gölü'nde bulunan Akdamar Adası'ndaki Bizanslılardan kalan gizemli Akdamar Kilisesi, Selçuklular ve Osmanlılardan kalan güzide kümbetler, camiler ve yörenin Van Müzesi, turistleri bünyesine çeken önemli yapılardandır. Diğer yandan, yöreye turistik getiriyi sağlayan el sanatı çalışmaları büyük ilgi çekmektedir. Kuşkusuz bunlardan en önemlisi, meşhur Van kilimi dokumacılığıdır.

Kilim, gerili bulunan dikey iplik gruplarının arasından, 90 derece açı yapacak şekilde bir alttan, bir üstten yatay olarak geçerek, dikey iplikleri kapatan yatay ipliklerin, yüzeyde gözüktüğü bir dokuma şeklidir. Havsız olan kilim dokuması, diğer havsız dokumalar olan cicim,zili ve sumak gibi düz dokuma yaygılarının bir çeşididir. Ancak bu dokuma türlerinin hepsini kilim adı altında toplamak yanlıştır. Çünkü kilim dokumasının her iki yüzü de aynı görünümdedir.

Kilimlerin kullanım alanları oldukça çeşitlidir. Dokuma malzemesi yün olan Van yöresi kilimleri,ortalama boyutları ile seccade 110x300 cm., yatak örtüsü 180x300 cm., yolluk 90x300 cm. ve heybe 40x80 cm. olarak dokunmaktadır.

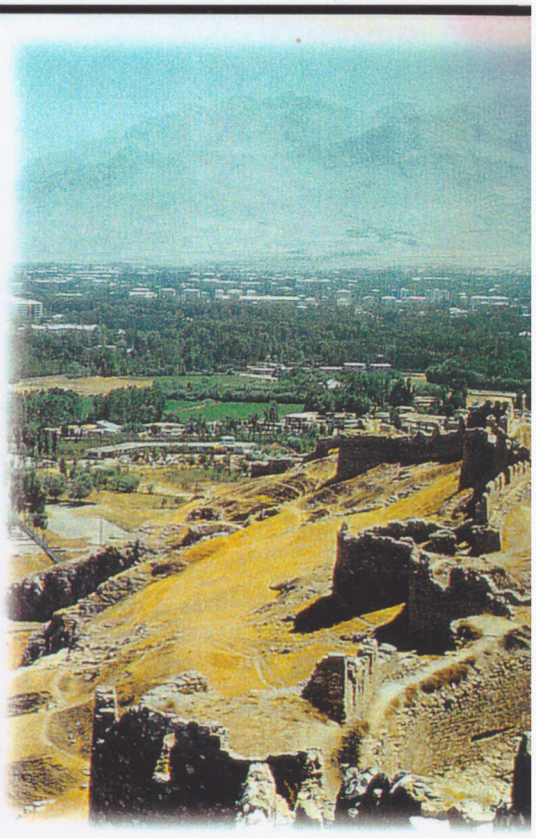
Van yöresi kilimleri, ileri düzeydeki yaratıcılığın sonucu olan motiflerindeki güçlü geometrik anlatım, estetik başarı, soyut resme uygunluğu ve en önemlisi, kendine has gizli anlatım dilindeki artistik yönüyle, görsel sanat dalları ve geleneksel el sanatları içinde ayrı bir kategoriyi temsil etmektedirler.

Halime Hatun Kümbeti (Selçuklu dönemi/ Gevaş)

Geçmişte orijinal Van kilimleri doğal boyarmaddelerle boyanmış yünden, yer tezgahlarında tek ya da iki parça olarak dokunur, iki parça olanlar daha sonra ortadan birleştirilirdi. Genelde yatak örtüsü olarak kullanılanlar bu tür kilimlerdir. Ancak günümüzde bu şekilde dokunmuş kilimleri görmek zordur. Doğal boyarmaddelerin yerini de, ne yazık ki büyük çoğunlukta sentetik boyarmaddeler almıştır.

Van yöresi kilimlerinde çözgü sayısı 1 cm'de 4 ile 5 tel, atkı sayısı ise, 1 cm'de 20 ile 25 arasında olabilmektedir. Geçmişte yöre halkı, kilimleri kendi kullanımı için ve çeyizlik olarak dokuduğundan, ellerinden gelenin en iyisini yapmaktaydılar. Kilim bittikten sonra ise, saçaklar büyük bir özenle örülmekteydi.

Van Kalesi (Urartu dönemi) ve Merkez ilçeden görünüm

Kilimlerin saçaklarında iki çeşit örgü şekli kullanılmıştır. Birincisi, 3'lü örme anlamındaki Hasilki denilen saç örgü tekniğidir ve hasır dokuma isminden türemiştir.

Saçaklardaki ikinci örgü şekli, 4'lü örgü olan Barazki tekniğidir. Yörede yaban domuzuna Baraz denmektedir. Bu tekniğe verilen isim, dört grup çözgünün örülmesi ile daha kalın oluşan saçak şeklinin domuz gibi kaba ve güçlü benzetmesiyle ilişkilendirilmesinden gelmektedir. Saçak boyları ise, her iki teknikte de 15 ile 30 cm. arasında değişmektedir. Bazı kilimlerde örülmüş iki saçak, uçlarından birbirlerine bağlanmıştır.

Van yöresinde kilim dokumacılığı 1990'lı

Van yöresi kilimi. İki parça olarak dokunup ortadan dikilmiştir. 149x208 cm. Türk ve İslam Eserleri Müzesi İbrahim Paşa Sarayı, İstanbul. Envanter no: 1533

yıllara kadar büyük ölçüde bırakılmıştı. Özellikle bu duruma sebep olarak, büyük şehirlere yapılan göçlerin payı küçümsenemez. Fakat, Van Valiliği' nin 1992 yılından itibaren kararlı olarak yürüttüğü geliştirme projeleri ile, yöre de Van kilimi olarak bilinen kilim dokumacılığı hızla çoğalmıştır.

Van yöresi dışarıya göç verirken, Doğunun gelişmiş şehirlerinden olduğundan, göç te almaktadır. Van Valiliği'ne bağlı İl Özel İdare Müdürlüğü, Türkiye Kalkınma Vakfı Müdürlüğü, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi El Sanatları Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından, projeler dahilinde halı-kilim dokumaya meraklı ve yoğun göç almış semtlerde atölyeler kurdurularak, Van kilimi dokumacılığına büyük ölçüde olanak ve destek verilmiştir.[12] 1999 yılı içerisinde Van' da, bu kuruluşlar bünyesinde toplam 83 atölye, 2136 tezgah, 4150 dokuyucu sayısı ile iş alanı yaratılarak Van ekonomisine getiri sağlanmaktadır.[13]

Günümüzde İl Özel İdare Müdürlüğü bünyesindeki 40 atölye, yine Van Valiliği'ne bağlı olan, Köylere Hizmet Götürme Başkanlığı'na devredilmiştir.

Van İl Özel İdare Müdürlüğü' ne bağlı olan Van ve Yöresi Küçük El Sanatları Araştırma ve Geliştirme Sanayi Okulu'nda, Van kilimi dokuyan genç kız.

Van' da savatlı gümüş işlemeciliğiyle yapılan takı örnekleri.

Van'da kurulan atölyelerde yoğun olarak üretilen kilimlerin yanında, Hereke yün halılarının benzerleri de dokunmaktadır. Halı ve kilimlerin dokunması için gerekli olan malzeme, Van Yün İpliği Fabrikası' ndan temin edilmektedir.

Van yöresinin önemli diğer bir el sanatı, gümüş takı işlemeciliğidir. Van'da geleneksel takılar içerisindeki savatlı gümüş işlemeli muskalıklar, gerdanlıklar, saç tokaları, saç bağları, bilezikler, yüzükler ve kemerler kadınların vazgeçilmez takılarıydı.

Geçmişte özellikle yöresel kıyafetlerle kullanılan gümüş takılar, kadınlardaki süs unsurunun yanında, nazar ve büyü gibi inançlara karşı da kullanılmaktaydı.

Erkeklerde ise, tütün konulan kutular ve ağızlıklar yine savatlı gümüş işlemeliydi.[14]

Gümüş işlemeciliğinde gümüş,bakır,kurşun ve kükürt madenleri karıştırılarak Savat adı verilen karışım oluşturulur ve bu karışım içine yerleştirilen kalem denilen oyukların kalınlıklarına göre Kafkas işi derin kalem, incelerine ise Van işi ince kalem denir.[15]

Van'ın savatlı gümüş işlerinin meşhurluğundan dolayı, 1950 yıllarına kadar İran'ın İsfahan şehrindeki gümüş işlere Van damgası vurulurdu.[16] Ancak günümüzde geleneklere bağlı olarak yapılan gümüş işlemeciliği, günümüzde değişen yaşam koşulları sonucunda yok olmak üzeredir.

Geçmişte, zengin gümüş sanatına sahip olan Van'da, bu el sanatını yaşatabilmek için Yüzüncü Yıl Üniversitesi Türk El Sanatları Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından kurulan gümüş atölyesinde ve İl Özel İdare Müdürlüğü'ne bağlı küçük El Sanatları Araştırma ve Geliştirme Sanayi Okulu'n da gümüş işlemeleri üretimi yapılarak tekrardan günümüze kazandırılmaya ve gelecek nesillere aktarılabilmesi gayreti gösterilmektedir.[17]

Yöreye özgü diğer bir el sanatı, Üzerlik denilen bitkinin tohumlarından nazar inancına karşı duvara asılması için yapılan nazarlıklardır. Yaz mevsimi sonunda üzerlik tohumları ipe dizilmekte ve aralarına çeşitli renklerde kumaş parçaları konularak duvar süsü yapılmaktadır. Yöreye gelen yerli ve yabancı turistler bu nazarlıklara oldukça ilgi göstermektedirler.

Van'da günlük kullanım için geleneksel olarak sürdürülen pişmiş topraktan kap, testi ve küp yapımı, yok olmaya yüz tutmuş el sanatıdır. Özellikle Van' ın meşhur otlu peynirini yöre

halkı ilk baharda yaptıktan sonra, bu toprak küpler içinde muhafaza ederlerdi. Ancak, toprak küplerin yerini günümüzde plastik bidonlar almıştır.

Yörede yok olan el sanatı çalışmalarından bakırcılık ve bakır işlemeciliği, beyaz ve kırmızı Van bezi üretimi, el örgüsü çoraplar, kadınların kullanıldığı işlemeler ve keçecilik, yerini sanayinin karşıladığı üretimlere bırakmıştır.[18]

Geleneksel el sanatı çalışmaları, günümüzde tüm ülke genelinde ne yazık ki birer birer yok olmaktadır. Önemli düzeyde dış turizme açık olan ülkemizi gelecekte uluslararası platformlarda bir kimlik olarak tanıtabilmek için, sabrın ve yaratıcılığın simgesi olan el sanatlarımız doğru proje çalışmalarıyla gelecek nesillere aktarılmalıdır.

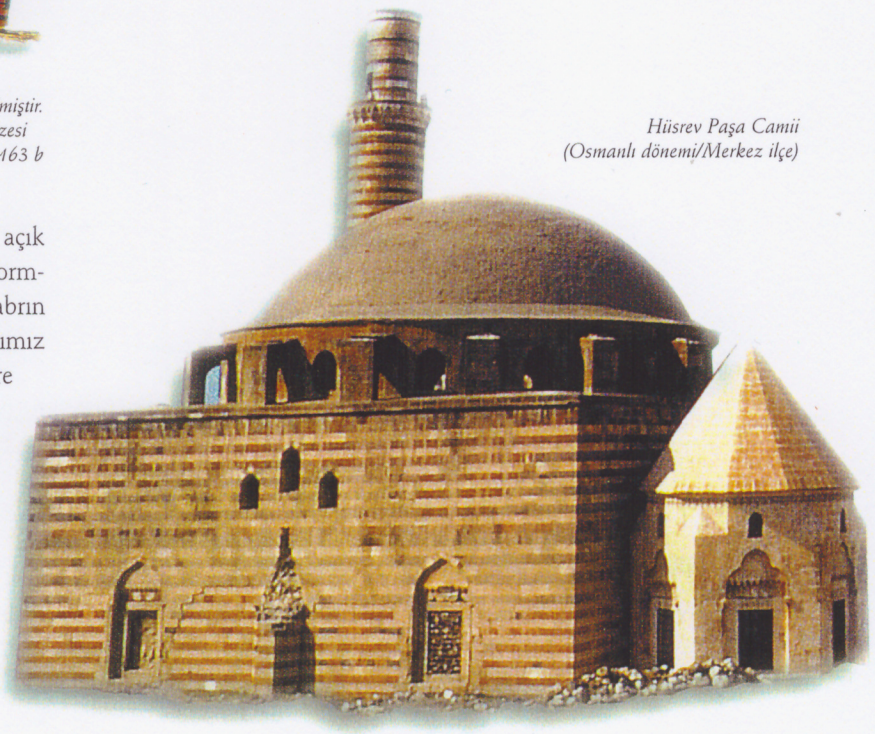
Yok olmak üzereyken Van Valiliği'nin önderliğinde gerçekleştirilen Van kilimini tekrardan canlandırma projeleri, diğer geleneksel el sanatı dalları için de örnek bir model olmalıdır. Çünkü önemli olan el sanatlarından gelir elde etmenin yanında, anılarda kalmayı engelleyecek ve sürekli geçmişte yapılan örneklerle övünmeyi bıraktıracak üretimlerin, gelecekte de sürekliliğini sağlamaktır. ◆

Van yöresi kilimi. İki parça olarak dokunup ortadan dikilmiştir. 90x240 cm ve 91x229cm. Türk ve İslam Eserleri Müzesi İbrahim Paşa Sarayı, İstanbul. Envanter no:1163 a ve 1163 b

Van yöresi kilimin Baraski tekniğiyle örülen saçakları.

Hüsrev Paşa Camii (Osmanlı dönemi/Merkez ilçe)

DİPNOTLAR

1) Altan ÇİLİNGİROĞLU, "En Eski Çağlardan Urartu Krallığı'nın Sonuna Kadar Van",

Van, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1995, s., 27

2) Küçük Ansiklopedi, Hayat Yayınları, İstanbul, 1968 , s., 1175

3) Selçuk GÜZELOĞLU, Tanrı Haldi'nin Başkenti; Van ve Çevresine Tarihi ve Arkeolojik Bir Bakış, Biber Tanıtım Yayınları, İstanbul, 1996, s., 3

4) 1997 Genel Nüfus Tespiti; İdari Bölünüş, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1999, s., 5-6

5) Selçuk GÜZELOĞLU, a.g.e., s., 3

6) Altan ÇİLİNGİROĞLU, Van, a.g.e., s., 32

7) M. Taner TARHAN, "Van Kalesi'nin ve Eski Van Şehri'nin Tarihi-Milli Park Projesi Üzerinde Ön Çalışmalar" , II. Araştırma Sonuçları Toplantısı, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları, İzmir, 1984, s., 180

8) Selçuk GÜZELOĞLU, a.g.e., s., 6

9) Ali İPEK, "Eski Doğu Birliğinde Van", Dünyada Van, Van Valiliği Yayınları, Y., 7,s., 16, Ankara, Ocak /Şubat 1999 s., 11

10) Altan ÇİLİNGİROĞLU, Van, a.g.e., s., 38

11) M. Taner TARHAN, a.g.e., s., 180

12) Recai KARAHAN, " Van Kilimleri", Van Kilims, Van Valiliği Yayınları, Ankara, 1998

13) İkram KALİ, "Bacasız Sanayi Kilimcilik", Dünyada Van, a.g.e., s., 3-4

14) Münevver ÜNSAL, "Van'da Gümüş İşlemeciliği", Van Kilims

15) Rahmi Hüseyin ÜNAL, " Türk Döneminde Van" , Van, a.g.e., s., 150

16) Aydın TALAY, Bizim Eller Van, İhlas Matbaacılık, İstanbul, 1988, s., 214

17) Münevver ÜNSAL, a.g.e.

18) Aydın TALAY, a.g.e., s.,214